

Asia: VN/4063/2021

Arviomuistio avioliittoon pakottamisen rangaistavuudesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Mietinnössä aihe on käsitelty kattavasti ja hyvin.

Syyttäjälaitos (VKST) yhtyy näkemykseen, että avioliittoon pakottaminen on jo rangaistavaa Suomessa ihmiskauppaa ja pakottamista koskevien yleisten rikoslain säännösten nojalla. Tosin erityisesti ihmiskauppaa koskeva säännös on tulkinnanvarainen ja pakottaminen edellyttää väkivaltaa tai uhkausta, joten mahdollisesti säännökset eivät kaikkiin ajateltavissa oleviin tilanteisiin sovellu.

Esimerkiksi ihmiskaupan osalta rikoslain säännöstä on mahdollista tulkita sitenkin, että sen ei voida katsoa soveltuvan tilanteeseen, jossa henkilön konkreettiset elinolosuhteet pakkoavioliitossa ovat sellaiset, ettei niitä voi pitää ihmisarvoa loukkaavina. On mahdollista, että laillisesta avioliitosta huolimatta aviopareilla ei ole mitään yhteistä elämää ja puoliset siitä huolimatta jatkavat omaa elämäänsä omissa elinpiireissään kuten aiemminkin. Säännöksen soveltuminen tällaiseen tilanteeseen riippuu siitä, miten ratkaisuntekijä suhtautuu pakotettuun avioliittoon oikeudellisena siteenä sinänsä, eli onko jo siinä yksistään kysymyksessä ihmisarvoa loukkaava olosuhde.

Edelleen huomionarvoista muutoinkin on, ettei avioliittoon pakottamista ole säädetty ihmiskauppana rangaistavaksi sellaisenaan, vaan teon rangaistavuus ihmiskauppana edellyttää, että rikoksen tunnusmerkistö toteutuu kaikilta osin. Edellä selostetun lisäksi ihmiskauppasäännös voi olla tulkinnanvarainen esimerkiksi sen suhteen täyttääkö pelottelu säännöstössä mainitut keinot tai mitä toimia on pidettävä määräysvaltaan ottamisena. Esimerkiksi lapsi lienee usein ainakin jollain tavoin vanhempansa määräysvallan alainen jo sinällään. Voiko lapsen vanhempi joillain ihmiskaupparikoksen näkökulmasta sallituilla toimilla myötävaikuttaa siihen, että lapsi joutuu ulkomailla vastentahtoisesti avioliittoon, jos lasta ei erityisesti kuljeteta, vastaanoteta tai majoiteta sitä varten. Missä vaiheessa kysymys on siitä, että lapsi on otettu määräysvaltaan tai värvätty

avioliittoon pakottamiseksi erotuksena sille, mikä mahdollisesti on sallittua menettelyä lapsen avioliittoon saattamiseksi.

Erilaisten tulkintaongelmien välttämiseksi rikoslakia olisi hyvä selkeyttää siten, että avioliittoon pakottamisen rangaistavuus ilmenisi suoraan laista.

VKST katsoo, että tarkoituksenmukainen ja kohtuullisen selkeä tapa olisi säätää asiasta siten kuin arviomuistion sivulla 89 on esitetty. Tällöin toki jää edelleen ratkaisuntekijän tulkittavaksi, täyttyvätkö kulloisessakin yksittäisessä tilanteessa ihmiskaupparikoksen muut tunnusmerkistötekijät. Ihmiskaupparikoksen yleinen tulkinnanvaraisuus huomioiden on jokseenkin vaikea etukäteen arvioida, minkälaiseksi oikeuskäytäntö lopulta kaikilta osin muodostuu.

Jos tarkoitus on yksinkertaisesti varmistaa, että avioliittoon pakottaminen kaikissa tilanteissa on rangaistavaa viimekädessä muunakin rikoksena kuin yleisenä pakottamisena, kaikkein selkein tapa säätää asiasta olisi erillinen rangaistussäännös, jossa asiasta on näin säädetty. Ihmiskaupparikos tällöin voisi tosin edelleen soveltua ankarammin rangaistavana tekona.

Mahdollisesti myös avioliittolakiin voisi säätää viittauksen rikoslain ihmiskauppaa ja pakottamista koskeviin säännöksiin. Tämä saattaisi tehdä teon rangaistavuuden helpommin havaittavaksi, jos erillistä avioliittoon pakottamista koskevaa rikosnimikettä ei rikoslaissa olisi.

VKST pitää perusteltuna, että rikoslain säännöksessä mahdollisesti mainittavan avioliiton tulisi tarkoittaa vain oikeudellisesti pätevää avioliittoa mietinnöstä ilmenevistä syistä. Tosin käytännön ongelmia tällaisenkin seikan selvittämisessä voi tulla eteen, jos avioliitto on solmittu maassa, jossa yhteiskunnan tila on sellainen, että avioliiton solmimisesta tai sen virallisesta statuksesta on vaikea saada selvitystä ja todistetta. Oletettavasti tämä lienee myös melko tavanomainen tilanne pakkoavioliittoja ajatellen. Tämän kaltaisia tilanteita silmällä pitäen mahdollisessa hallituksen esityksessä voisi korostaa sitä, että myös pelkästään uskonnollinen tai muu rituaaliseen avioliiton solmimiseen verrattava tapahtuma tai mahdollisesti joskus myös muunkinlainen pelkkä avioliittoon tai muuhun yhteiselämään pakolla sitouttaminen voi olla tapahtumana sellainen, että sen myötä henkilön tosiasialliset mahdollisuudet päättää omasta vapaudesta rajoittuvat, jos hän tällaisen myötä esimerkiksi kulttuurillisista syistä vahvasti itse näin mieltää. Jos henkilön elämän olosuhteet tällaisen tapahtuman vuoksi myös muodostuvat ihmisarvoa konkreettisesti loukkaaviksi, kysymys on ihmiskaupasta, kun kaikki tunnusmerkistötekijät täyttyvät. Näin on riippumatta siitä, mikä on tällaisen uskonnollisen tai muun vastaavan parisuhteeseen sitoutumisen laillinen status virallisesti. Ihmiskauppaa koskeva yleissääntely tapauskohtaisesti voisi siis edelleen tapauskohtaisesti soveltua muunkinlaiseen kuin oikeudellisesti sitovaan avioliittoon.

Toiviainen Raija
Syyttäjälaitos

Männikkö Mikko
Syyttäjälaitos